

Vergelijking met het eindadvies van de Staatscommissie Parlementair Stelsel

De Staatscommissie Parlementair Stelsel bevestigt met haar eindadvies dat maatregelen nodig zijn om toekomstbestendigheid van het stelsel te bereiken. Ik herken in haar voorstellen een aantal van de ideeën, die ook in de eerste uitgave van zijn Korte Grondwet in 2016 te vinden zijn, zonder ook maar enigszins het primaat er van te willen claimen (daar gaat het mij niet om; wel om het denken over deze zaak te stimuleren). Andere voorstellen in de Korte Grondwet ontbreken bij de Staatscommissie of worden afgewezen.

Drie belangrijkste overeenkomsten met de schets voor een Korte Grondwet 2019

1. *Verplicht examenonderwijs op alle scholen van voortgezet onderwijs in onze parlementaire democratie en rechtsstaat.*

Bestaand onderwijs op dit gebied zal in verband hiermee moeten worden verbeterd en verbreed.

2. *Invoering van de regionale component in ons kiesstelsel.*

De preciese vorm om de betrokkenheid van de kiezers bij de door hen gekozenen te versterken zal uit nader onderzoek moeten blijken.

3. *Invoering van rechterlijk toetsing van de wet aan de Grondwet.*

De principiële keuze hiervoor wordt door beide gemaakt. In de uitwerking kan wel nog het nodige verschil optreden

Drie belangrijkste verschillen met de schets voor een de Korte Grondwet 2019

1. *De eendracht van het parlement, die nodig is om zwaarwegende besluiten te kunnen nemen, wordt in het advies van de Staatscommissie niet versterkt: het voortdurende versplinteringsproces dat tot in de Kamer zichtbaar is geworden wordt geen halt toegeroepen.*

Met de door Remkes voorgestelde verhoging van de waarborgsom of van het aantal ondersteuningshandtekeningen als enig voorstel tegen versplintering zal het voortdurend gebrek aan grote Kamerfracties en het daaruit voortvloeiende grote aantal kleine(re) fracties niet voldoende kunnen worden bestreden. Onvermijdelijke compromissen tussen 5 of 6 kleine(re) partijen om een redelijke meerderheid te halen blinken meestal niet uit door helderheid, slagkracht of toekomstbestendigheid.

Met het plan om in twee verkiezingsronden het aantal fracties tot zes terug te brengen (in de Tweede Kamer nu 13), zoals in de Korte Grondwet wordt voorgesteld, wordt dat effect wel bereikt. De Staatscommissie wijst het af (zie blz 113 van haar Eindadvies). Het feitelijk gevolg zou teveel lijken op het invoeren van een in haar ogen onwenselijke kiesdrempel. Het is echter geen kiesdrempel die in de Korte Grondwet opgeworpen wordt, want elke stem telt in eerste en tweede ronde. Ook blijft de vereiste evenredigheid in beide ronden instand. Dat na een eerste kans in de eerste ronde in de tweede te kleine partijen worden geweerd, is juist de bedoeling. Zij weten zich hierdoor gestimuleerd samenwerking met een grote partij te zoeken (en vice versa) of met elkaar tot een grote partij te komen. Zes partijen/fracties in de Kamer moeten voldoende zijn om een breed spectrum van opvattingen te kunnen omvatten.

Het doel van de Staatscommissie is vooral dat de bevolking zich beter in haar volksvertegenwoordiging moet kunnen herkennen. Ik juich dat in het algemeen toe. De zgn. forumfunctie van het parlement waarin veel verschillende opvattingen kunnen klinken krijgt met de nadruk op representativiteit in het advies alle aandacht. Maar de noodzakelijke versterking van de kracht van het parlement bij besluitvorming over wetten of anderszins niet of nauwelijks. De vereiste balans tussen die twee wordt niet onderkend.

Ik ben het niet eens met het voorstel van de Staatscommissie om een **correctief bindend referendum** in te voeren. Het holt principieel het gezag van het parlement uit in plaats

van de zo noodzakelijke versterking er van. En de ervaringen er mee in het buitenland (Brexit!) zijn niet hoopgevend. Een zgn. '*preferendum*', een voorkeurspeiling onder de bevolking niet achteraf maar voorafgaand aan het wetgevingsproces, zou dat wellicht kunnen versterken. Mogelijk is dat een aanvaardbaar compromis.

- 2. *Met uitzondering van de toetsing van de wet aan de Grondwet worden voorstellen ter versterking van de handhaving van de rechtsstaat in het advies van de Staatscommissie node gemist. De Rechterlijke Macht, die als organisatie daarvoor is aangewezen, is door bezuinigingen, reorganisaties en digitalisering te kwetsbaar geworden.*** Het is een *benepen opvatting* dat dat onderwerp hier niet aan de orde zou zijn. De rechtsstaat maakt een primair onderdeel uit van de parlementaire democratie. Dat alleen al is genoeg om haar bij de beschouwingen te betrekken. Wanneer de burger zo centraal wordt gesteld als de commissie terecht doet, dan mag zijn vaak benauwde positie ten opzichte van de overheid niet in de knel komen, omdat de rechterlijke macht haar zaken niet goed voor elkaar heeft. Veel te hoge werkdruk, slopende reorganisaties, zgn. efficiencyslagen, te hoge griffierechten, ontspoorde digitalisering etc. maken, afgezien van het effect op de kwaliteit van het werk, dat de onafhankelijkheid van de rechtspraak ten opzichte van de wetgevende en uitvoerende macht (trias!) te zeer onder druk is komen te staan.

Mijn voorstellen met een grotere afstand van de rechterlijke macht tot de wetgevende macht op budgettair gebied houd ik dan ook recht overeind. Een parlementaire democratie kan niet zonder een financieel gezonde, tegen haar taak opgewassen onafhankelijke rechterlijke macht. Het is opvallend dat de Raad voor de Rechtspraak ook zelf zelfstandig budgetrecht ten opzichte van het ministerie noodzakelijk acht. In de Korte Grondwet 2016 wordt dit al voorgesteld. Dit punt verdient echt alle aandacht in het vervolgproces. Zie verder de tekst in het betreffende hoofdstuk van Korte Grondwet.

- 3. *Grote hervormingen maken bij de Staatscommissie weinig kans ondanks groeiend extremisme in omringende landen of in ons eigen land.***

De toetsing van de wet aan de Grondwet is een goede uitzondering, die steun verdient. De geschiedenis van 1848 en 1917 leert dat dergelijke grote herzieningen onder grote externe druk van opstand van tot stand kwamen. Het betrof toen de definitieve bevestiging van het parlementair stelsel respectievelijk de invoering van algemeen kiesrecht. Of dit in onze tijd zou kunnen plaatsvinden wordt in het eindadvies van de Staatscommissie onvoldoende aandacht besteed terwijl wel de spanning in de bevolking stap voor stap oploopt (rijk of arm, niet-westerse of autochtone achtergrond, hoog- of laagopgeleid etc.). Genoemde ernstige problemen kunnen alleen met een sterk parlement worden geattaqueerd, niet met een versplinterd parlement. De tweederde meerderheidseis voor aanpassing Grondwet wordt door die versplintering steeds moeilijker haalbaar.

Moet voor zo'n grote hervorming van het kiestelsel weer wachten tot op het laatste moment of sluiten op tijd de rijen net als in 1848 of 1917? We kunnen er ons beter maar vast op voorbereiden met een goed plan anders zijn we strak te laat. De Staatscommissie laat onvoldoende zien dat in deze tijden van groeiende zorg over politieke ontwikkelingen in andere Europese landen als in Italië, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk of Duitsland, zo niet bij ons zelf zo'n voorbereiding verstandig is voor toekomstbestendigheid van onze democratie en rechtsstaat.